

Commitment and Containment

חנוכה תשע"ו

מאי חנוכה: דתנו רבנן... שכשנכנסו יוונים להיכל, טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי, ונצחום, בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן, שהיה מונח בחותמו של כהן גדול, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממונו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה [שבת כא, ב].

2

104 / Inspiration and Insight

A. Segal

Tur (*Hilchos Chanukah*, ch. 670), citing *Maharam of Rothenburg*, states: "The customary indulging in feasts on Chanukah is not obligatory, for they [*Chazal*] established these days as a time of הלל and הודאה (praise and thanksgiving) and not משקה and משתה (feasting and joy)."¹

In commenting on the above, *Bach* differentiates between Chanukah and Purim, when there is a specific obligation of משקה and משתה. The miracle of Purim centered around the decree to annihilate the entire Jewish nation. Hashem brought about the issuance of this decree as punishment for the Jews having indulged in the feast of King Achashverosh. In celebration of the miracle which granted them new life, the Jewish people celebrate each year with a *seudas mitzvah*. The miracle of Chanukah, however, centered around the decrees of King Antiochus against Jewish observance. The Greeks wanted the Jewish people to forsake their Torah way of life in favor of their own culture, which glorified the physical and extolled indulgence in temporal pleasures. The Greeks were quite

content to allow the Jews to remain alive — as long as they abandoned those *mitzvos* which are at the core of Jewish belief. This decree, writes *Bach* (based on a *Baraisa*) was, in fact, a Divine retribution for the Jews having become lax in their *mitzvah* observance. The *mesiras nefesh*, self-sacrifice, of the *Chashmonaim* to preserve Torah life and restore the service to the *Beis HaMikdash* brought about the great miracle of their victory over the Greeks and the discovery of the flask of oil which miraculously burned for eight days. Thus, Chanukah is a celebration of the spirit, a *yom tov* which commemorates a victory of the spirit led by warriors of the spirit, the *Chashmonaim*.

**Bach* concludes, "Thus was the festival established only to offer *hallel* and *hoda'ah*, a service of the heart."

3

קנר חכמת חנוכה המצפון

ה'תשע"ו

יש לשאול כיון שהכוונה המכוונת בקביעת שמונת ימי חנוכה אלו, אינה רק להלל בלבד אלא גם להודות, למה אין נזכר בכרכה שקודם קריאת ההלל אלא הלל בלבד ולא הודאה, והרמב"ם ז"ל בהל' חנוכה (פ"ג הל' ג') כתב ז"ל, ומפני זה התקינו חכמים באותו הדור שיהיה שמונת ימים האלו שתחילתן כ"ה בכסליו ימי שמחה והלל עכ"ל, ולא הזכיר הודאה כלל.

סז

חיים

חנוכת המזבח

מתנות

4

חנוכת המזבח

כתב הרמ"א (סי' תרע"ט) דאע"ג דלא נקבע חג זה למשתה ושמחה בכל זאת יש קצת מצוה בריבוי הסעודות משום שבאותן הימים היה חנוכת המזבח ונוהגין לומר זמירות ותשבחות בסעודות אלו וכו'. ובמשנה ברורה שם הוסיף בזה"ל דבאותן הימים ר"ל בכ"ה בכסלו כדאיתא במדרש דמלאכת המשכן נגמר בכ"ה בכסלו אלא שהמתין הקב"ה בהקמה עד ג' יום שנוולד בו יצחק ואמר הקב"ה עלי לשלם לכסלו ושילם לו חנוכה בית חשמונאי. וגם שם בימי אנטיכוס טמאו ההיכל ועשו חנוכה הבית בשמונה ימים אלו בבית עכ"ל. (ועי' ים של שלמה ב"ק סל"ז).

נראה מדברים אלו כי מה שיש דין יום טוב בחנוכה שיחייב אכילה ושתייה כשאר ימים טובים הוא רק מטעם זה שהוא חג חנוכת המזבח, ואין זה שייך לדיון הלל והודאה והדלקת הנרות אשר כולם מטעם הנס באו. ואם כן מצינו בחנוכה יסוד חדש אשר הרבה מעלימים עין ממנה והוא חג חנוכת המזבח. ובאמת כד מעיינין בדבר נראה כי על עצם דבר זה נקבע שמה חנוכה אשר על אף שדורשי רשומות דרשו בה שחנן כ"ה לא יצא השם מידי פשוטו שהוא היה יום חנוכה המזבח. (ועי' במהרש"א במס' שבת).

א) איתא בגמ' שבת כא, ב:

מאי חנוכה, דתנו רבנן כ"ה בבסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמינים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחומו בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כה"ג, ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה.

ועיין ברש"י ד"ה "ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה", שכתב וז"ל: לא שאסורין במלאכה שלא נקבעו אלא לקרות הלל ולומר על הניסים **בהודאה**.

ומבו' בדברי רש"י דקביעות ימים טובים בהלל והודאה הוא לומר "על הניסים **בהודאה**".

ודברי רש"י צ"ע, שהרי אמירת "על הניסים" בהודאה אינה מיוחדת לחנוכה לבד, שהרי בפורים גם אומרים "על הניסים", וא"כ מה שייך לומר דהקביעות המיוחדת של הלל והודאה הוא לחנוכה.

ב) אמנם בדברי הרמב"ם בהלכות חנוכה פ"ד הי"ב, נראה דמפרש הא דקבעום בהלל והודאה בענין אחר, שכתב וז"ל:

מצות נר חנוכה מצוה חביבה היא עד מאוד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח הא-ל והודיה לו על הניסים שעשה לנו.

המבו' בלשון הרמב"ם, דהדלקת נרות חנוכה עצמה מוגדרת בתורת הודאה, שהרי כתב הרמב"ם בגדר מצות ההדלקה "להוסיף בשבח הא-ל והודיה לו על הניסים שעשה לנו". ומבו' שמצות ההדלקה עצמה מוגדרת בתורת הודאה.

ב

וזה נראה מבו' ג"כ בדברי הרמב"ם בפ"ג ה"ג, שכתב וז"ל:

ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת ימים האלו שתחילתן כ"ה בבסליו ימי שמחה והלל, ומדליקין בהן הנרות כערב על פתחי הבתים ככל לילה ולילה משמונת הלילות, להראות ולגלות הנס, וימים אלו הן הנקראין חנוכה.

חרי' שהזכיר הרמב"ם בקביעות הימים שהתקינו חכמים, שהם ימי שמחה והלל והדלקת הנרות, ולא הזכיר כלל ענין ההודאה, ואילו בגמ' מבו' שקבעום ימים טובים בהלל והודאה, והרמב"ם לא הזכיר כלל ענין ההודאה, רק ענין השמחה וההלל והדלקת הנרות. ולכאורה צ"ל לדעת הרמב"ם בהדלקת הנרות עצמה מתקיים ענין ההודאה, ומפרש הרמב"ם הא דקבעום ימים טובים בהלל והודאה חיינו בהדלקת הנרות, דבהדלקת הנרות מתקיים ענין ההודאה.

וכן הדברים מפורשים בפסקי ריא"צ בגמ' שבת כא, ב, שכתב וז"ל:

לשנה אחרת קבעום ועשאוים שמונה ימים שגומרים בהן את ההלל ומודים על הנס בהדלקת הנרות.

ומפורש דהדלקת הנרות עצמה, היא קיום ההודאה שבקביעות הימים להלל ולהודאה.

וזה מדוקדק מאד, במה שקרא הרמב"ם להלכות חנוכה ופורים, "הלכות מגילה וחנוכה", ולא קרא הלכות מגילה ונר חנוכה, או הלכות פורים וחנוכה, אלא הלכות פורים נקראו על שם מצות היום שהיא המגילה, והלכות חנוכה נקראו על שם קביעות היום עצמה, ולפי הנתבאר ברמב"ם מבו' היטב, דקריאת המגילה בפורים אינה עיקר קביעות היום, דקביעות היום הוא למשתה ושמחה, בהמגילה היא מצות היום, ולכן קראה הרמב"ם הלכות מגילה, אבל בחנוכה שהדלקת הנר היא עיקר קביעות היום של חנוכה, דקבעום ימים טובים בהלל והודאה, היינו הדלקת נר חנוכה, לכן קרא הרמב"ם הלכות חנוכה, שמצות הדלקת הנר הוא מעיקר קביעות שם היום.

וכן מדוקדק גם בלשון התפילה ד"הנרות הללו" שאנו אומרים:

"הנרות הללו אנו מדליקין על הניסים ועל הנפלאות וכו' כדי להודות ולהלל לשמך הגדול על ניסוך ועל ישועותיך ועל נפלאותיך".

ומבואר דתכלית ההדלקה עצמה היא כדי להודות ולהלל על נס חנוכה.

אמנם עיקר הדבר צ"ב, מפני מה מוגדרת הדלקת נר חנוכה בתורת הודאה, ומה הודאה יש בהדלקת נר חנוכה, שכתב הרמב"ם שהדלקת הנר היא הודיה לו על הניסים שעשה לנו.

ג) והנה יעויין בספר "פחד יצחק" להגר"י הוטנר, מאמר ב, פרק ב, שכתב שם וז"ל:

בכנין המילים של לשון הקודש נודמנו לפונדק אחד שני מושגים, הבעת החזקת טובה והסכמה לדעת הצד השני. לשני המושגים הללו יש בלשון הקודש ביטוי משותף הודאה. הודאת בעל דין, פירושה הסכמה לדבריו של הצד השני, הודאה על הצד, פירושה הבעת החזקת טובה על מעשה חסד. הסברת השיחוף הזה היא, כי בתכונת נפשו של אדם, טמונה היא השאיפה להיות סמוכה על שולחן עצמה, מכילי להזדקק לעזרתו של הזולת, ובשעה שאדם מביע את הכרת טובתו לחברו ונותן לו תודה, באותה שעה יש כאן הודאת בעל דין כי בפעם הזאת אמנם לא עלתה כירו והיה עליו להשתמש בטובתו של חברו, באופן שהשרש הנפשי העמוק של כל הבעת תודה הוא מעשה הודאה. ועל אחת כמה וכמה שכך הענין בבין אדם למקום.

ונראה להביא מקור לדבריו את דברי המדרש רבה פ'פרשת ויצא כ"ט, לה: א"ר לוי, לא יגרע מצדיק עינו דוגמא דידיה לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני, דוד אמר "הודו לה' כי טוב".

ודברי המדרש צ"ב, דמה השייכות בין שתי הודאות אלו, שהרי הודאת יהודה "צדקה ממני" היא הודאת בעל דין ואילו הודאת דוד ששר שירות ותשבחות הלל והודאה לקב"ה היא הבעת החזקת טובה, ומה השייכות בין ב' הודאות אלו.

אלא ודאי הבי' בדברי המדרש, כמו שביאר הגר"י הוטנר דב' הודאות אלו ענינם חד, וגם ההודאה של הבעת הטובה היא הודאה של הודאת בע"ד, דתוכן ההודאה הוא ההכרה שהכל מטובתו של הקב"ה, וכשמודים לקב"ה על ניסיו וטובותיו, שורש ההודאה היא בעצם הודאת בעל דין, שכל הטובות שנעשו על ידו ומכתו שהוא מנהיג הבריאה, ולפיכך ענין ההודאה של לאה, שבאה להביע תודה לקב"ה על לידת יהודה, היא בשורש אותה ההודאה של הודאת בע"ד שהודיה יהודה ואמר "צדקה ממני", שההכרה לצד השני, היא עצמה הודאה של הבעת טובה.

וכן יש מקור לדברים אלו במש"כ העונג יום טוב בהקדמת ספרו, וז"ל:

וע"כ אמר "לך אזבח לך זבח תודה ובשם ה' אקרא", שעל ענין זה אזבח זבח תודה שקרבן תודה הוא לשון הודאה ואין ענין הודאה נופל אלא על מה שאדם יכול לכפור בו ומודה בו זה מיקרי הודאה, אבל מה שאינו יכול לכפור בו לא מיקרי הודאה, כמבואר בחו"מ לענין מודה

במקצת, ולזה אמר אחרי שפתחת למוטרי לעשות נגד רצונך, לכן לא כן אנכי, רק אזבח לך זבח תודה ובשם ה' אקרא להודות כי הכל ממך. עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות. ע"כ דברי מהרי"ט.

ומבואר בדבריו שדימה מה דבעינן מודה בדבר שיכול לכפור בו, למודה במקצת הטענה, והבי' בזה דגם בהודאה שהיא הבעת הכרת טובה, צריכים שתהיה בדבר שיכול לכפור בו, ובע"כ דתרויהו ענין אחד בשורש ענינם. והדברים מפורשים ברש"י סוכה מה, ב, בד"ה ולך אנו משבחים, שכתב וז"ל:

מודים לאו לשון הוד אלא לשון תודה, שאנו מודים בו ולא כופרים. והבי' בזה הוא כפי הנתבאר לעיל, דאין ההודאה בהבעת הכרת טובה באה אלא מתוך הודאת בע"ד שהכל ממנו ית', שאנו מודים בטובתו ולא כופרים, ומתוך הכרה זו באים להודאה של אמירת תודה והכרת טובה.

ד

וזהו נראה לבאר ענין ההודאה שנמצא בהדלקת נר חנוכה, שהרי ענינה של הדלקת נר חנוכה הוא "להראות ולגלות הנס" וכלשונו של הרמב"ם בריש הלי' חנוכה, וענין זה של "להראות ולגלות הנס", הוא לבטא ולגלות את ההכרה שאנו מכירים בניסיו של הקב"ה ובחסדיו הגדולים עמנו, ואנו מבטאים הכרה זו ומפרסמים אותה בהדלקת נר חנוכה. וזה עצמו ההודאה היותר גדולה להודות לו על ניסיו ונפלאותיו שעשה לנו, כי ההכרה וההודאה בניסים כמהלך של הודאת בע"ד, לגלות ולפרסם אותה ברכים, וזה הביטוי היותר גדול של ההודאה והשבח, וכמו שנבאר, ולכן מצות היום של חנוכה שקבעום ימים טובים בהלל והודאה, מתקיימת בהדלקת הנר, שהיא הביטוי להכרה בניסיו ונפלאותיו.

ה) והנה מצאנו במצות הדלקת נר חנוכה ענין מיוחד שלא מצאנו כדוגמתו בשאר מצוות, והוא מה שיש בו מצוה מיוחדת של הידור, מהדרין ומהדרין מן המהדרין, וצ"ב במה נתיחדה החנוכה שיש בה מצות הידור יותר משאר המצוות.

ולנתבאר בדברי הרמב"ם אפשר לומר, דהנה המקור לענין הידור מצוה הוא בגמ' שבת קל"ג ב: "זה אלי ואנוהו", התנאה לפניו במצוות.

והנה, אמירת "זה אלי ואנוהו" אמרו ישראל בשעת שירת הים שבאו להודות ולשבח את הקב"ה על כל הניסים שעשה להם, ובאותה שעה קיבלו על עצמם

הן כולן נס, ענין ההסתכלות אמיתית זאת נגה אורה בנרות החנוכה, ששם ועל ידם נמצא הגילוי האמיתי.

והנה כן שימור נס החנוכה לדורות יסודו שימור וידיעת ניסי ד' וגילויים בבריאה, וזהו עיקר יסוד קביעת ימי החנוכה להכיר בהם ניסי ד', כלשונו של הרמב"ם (בשלקי הלכות חנוכה), "מצות נר חנוכה וכו' וצריך אדם להזקק בה כדי להודיע הנס, ולהוסיף בשבח האל-לוהדיה לו על הניסים שעשה לנו, עיין שם.

ועל כן אף על פי שזכרון של נס שקרה בעבר מתעמעם אצל האדם ברבות הזמן, נס חנוכה אינו כן, דקיים הוא לעד, ולא עומעם אורו, מכח נרות החנוכה - אור הגנוז, וזהו אור לדורות, וכיון דחפצא דאור נרות החנוכה הוא מגדר זה שאמרנו, על כן נתיחדה במצות נרות חנוכה, מצות ראיה, דתוצאת הדלקת הנרות דחנוכה אור הגנוז טמון בהם, ועל ראית אור שכזה מן הראוי לברך.

המצפון

חנוכה

חכמת

קלח

ראיה

עול מלכותו, עול מצוותיו והוסיפו אמירת "זה אלי ואנוהו" להיות מהדרין במצוות.

ונראה הבי' בזה דבענין הידור מצוה יש בזה ביטוי של הכרת טובה, שכמה שמכירים ומודים בטובתו של הקב"ה ומכירים לו טובה, קיבלו על עצמם להיות עושים לא רק את המצוה, אלא הוסיפו ענין הידור במצוות שהוא מבטא לא רק את העשיה מחמת הצווי, אלא עשיה שבאה מכח חיבה ואהבה לקב"ה.

ואפשר להוסיף בזה דהנה יעויין ברש"י פרשת ויצא כט, לה, שכתב וז"ל: "הפעם אודה" שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות.

ומבו' דענין ההודאה באה במיוחד על הכרת טובה, שמכירים במה שמקבלים יותר מהחלק המגיע.

ואפשר לומר דמה"ט בא ביטוי ההודאה בענין של הידור מצוה, שמתוך ההכרה וההודאה על מה שקיבלנו מהקב"ה יותר מהחלק המגיע לנו, אנו מבטאים כנגד זה את רצוננו בעבודתו ית' יותר מאשר אנו מצוים ומוכרחים ויותר מהמוטל עלינו, כביטוי של חיבה ואהבה להיות מהדרין במצוות.

* ומה"ט נראה מה שנתחד ענין הידור במצות נר חנוכה, שהרי נתבאר שיטת הרמב"ם שכל ענינה של הדלקת נר חנוכה הוא ההודאה על ניסי הקב"ה לכך באה מצוה זו במהלך של הידור מצוה למהדרין ולמהדרין מן המהדרין שהביטוי היותר גדול של ההודאה בא מתוך "התנאה לפניו במצוות".

אבל בחנוכה עיקר הגזירה היתה על שהתירשלו בעבודה, וע"כ היתה הגזירה לבטל מהם העבודה, וכשחזרו בתשובה למסור נפשם על העבודה, הושיעם ה' ע"י כהנים עובדי העבודה בבית ה', ולפיכך לא קבעום אלא להלל ולהודות שהיא העבודה שבלב" מבואר בדברי הבי"ח כי יסודם ועיקרם של ימי החנוכה הם להודות לה' שזו היא עבודת הלב, אך האמנם חשים אנו כזאת בימי החנוכה? הווי היא הרגשתנו?

* ההודיה לה' הינה חלק ממצות עשה של תפילה, חלק מעבודה שבלב, נותן שבח והודיה לה' על הטובה שהשפיע לכל אחד לפי כוחו, וזו היא תפילת מודים בשמו"ע, הודאה על העבר על ההווה ועל העתיד, "שאתה הוא ה' אלהינו" מנהיג בהווה, "ואלהי אבותינו" מנהיג בעבר, "לעולם ועד" מנהיג גם לעתיד, עד כאן הזכרת גדולת המטיב, מכאן ואילך גדולת הטובה "נודה לך ונספר תהלתך".

* וכך חייבת ההודאה להיות שזורה כחוש השני בכל מהלך חיינו, בהרגשת מושג החיים ותוכנו כחסד ה' לנו ולדורותינו, כזו גם נצטוונו בעת אכלנו ושבענו לברך את ה', ולהודות לו על ארץ טובה שהנחילנו, על שהוציאנו ממצרים, על ברייתו שחתם בכשרנו, על תורתו שלמדנו ושאר מילי דטיבותא, יתר ע"כ מבואר ברבינו יונה (שער ג' אות י"ז),

אבל עבודתנו היא להרגיש בטובת ה' הטבעיים כביכול, כשם שאנו מרגישים בחסדו הגדולים עמנו, וכמו שדרשו רבותינו המקרא הזה "השמיעני את קולך" שהיא בקשת הרבש"ע מכנסת ישראל, כי תשמיע את קולי בתוך שלותה, כאותו הקול אשר השמיעה במצרים מתוך השעבוד (שפי"ר ב"א), כזו צריכה להראות עבודת התפילה לעולם "כעני בפתח" וכך גם חייבת להיות הרגשתנו בחסדי ה' עלינו תמיד.

לה / מודע לבניה

אור שנברא ביום הראשון

זה שאמרנו דענין קביעות ההודאה בחנוכה נוצרה על ידי הדלקת הנרות, והדלקה זו היא אשר קבעה מציאות של הודאה בחנוכה, טעונה הרחבת ביאור, בהקדמת ביאור ענין ה"אור".

דבפשוטו ענין האור הוא להאיר את החושך, והוא חלק מצורת הבריאה להעמיד מהלך טבע העולם על מתכונתו. אמנם נתבאר בחז"ל כי צורת האור בשעת בריאתו היה אור שצופין בו מסוף העולם ועד סופו. והענין בזה כי באור היה טמון ענין רוחני עליון אשר האיר בפני האדם, וחשף את כל מטמוניות הנהגת ד' בעולם, והאור שימש כגילוי נפלא של מלכותו יתברך בעולם.

ולפי זה אור זה הוא למעלה מצורת הנבראים בעולם הזה בששת ימי המעשה, כי הבריאה המחודשת בששת ימי הבריאה מוגבלת היא מכורח מציאות צורת הבריאה הזאת, ואם האור הוא לכאורה כלתי מוגבל הרי הוא נובע ממקום יותר עליון ממקור מהלך הבריאה, ועיין בזה היטב.

אור הראשון גנוז בנרות חנוכה

האומנם שאור זה באמת לא היתה הבריאה כדאית להשתמש בו, ואשר על כן גנוז הקדוש ברוך הוא אור זה. אבל נתבאר בקדמונים דאור גנוז זה נתגלה אורו בנרות חנוכה, היינו שבנרות החנוכה נמצא ונראה עומק נפלאות ד' בבריאה. וכיון דהבריאה כולה רצופה ניסי השם יתברך, ואף המהלכים הטבעיים בעולם

כדי להגיע להכרה זו, תחילה יש להכיר בניסים הגדולים כדברי הרמב"ן סוף פ' בא, מן הניסים הגדולים המפורסמים אדם מודה בניסים הנסתרים שהם יסוד התורה כולה, שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו, עד שנאמן בכל דברינו ומקרינו שכולם ניסים, אין בהם טבע ומנהגו של עולם.

* זו היא עבודת ימי החנוכה, ללמוד מתוך נסי החנוכה הגדולים והמפורסמים על הניסים שבכל יום עמו, להכיר ולראות בטובות שבכל עת מתוך דאיית הנפלאות, והוא ענין אומרו "על נפלאותיך וטובותיך שבכל עת" כשרואים את הנפלאות רואים את הטובות התמידיות, ומתוך הנס של שבעת הנרות נטיב להכיר כנס של הנר האחד, ונודע לימי שאמר לשמן וידליק.

עבודה גדולה שבלב היא זו להודות לו ית' על כל דברינו ומקרינו, עבודה ממש כעבודת בית המקדש! כי אימתי מגיע האדם ל'הודאה' רק כאשר מרגיש הוא בעובדת ה'קבלה' ולפיכך העבודה הראשונית היא לחוש את המקבל, והנה כשיגיע אדם עד שערי מות וינצל מצפתו, נקל לו לחוש בחסד ה' ולהודות לו ית', כי מן השמים סיעוהו ופעלו עבורו את "עבודת הראיה" אך כאשר צריך האדם להגיע לראיית חסדיו בכחות עצמו זוהי עבודה, עבודה להתגבר על המפריעים הגדולים, ולהתעלות מעל הסיבות המונעות מהכרת חסדי השי"ת.

שלוש סיבות מונה "חובות הלבבות" כגורמים עיקריים לעוורון האדם מהכיר ומהבין גודל מעלות טובות האל יתעלה על בראיו, (א) רוב התעסק בני אדם בעניני העולם ותענוגיו ותאוותם למה שלא יגיע, והתעלם מהביט אל טובות הבורא, מפני שלכם תלוי בעוצם תקוותם למילוי תאוותם, ותמעטנה בעיניהם הטובות הרבות, (ב) הרגילות בחסדי ה' העודפות והתגלגלו בהם, עד שנראות אצלו כעצמיות, מבלי משים לב להתבונן על חיוב ההודאה עליהם.

* ואם כך יחשוב החסיד בכל פינות שהוא פונה, שיד ה' היא עושה לו חיל לפנות באשר הוא חפץ, כבר נתן בהם חלק להקב"ה מכל חייו, ומראשית כל פרי תנועותיו מביא בית ה' חלקו בהודאתו לו ית', ובהכירו כי הוא הבורא אשר ברא כל אבריו, וממשיך להם שפע תמיד להשלמתם בחסדו עמו, וכיותר לכשיגיע האדם למעלת ההכרה כי כל אשר יש לו מאתו ית' הוא, ויודה לאלהיו על רוב טובו וחסדו, הרי הכרה זו עצמה תוסיף לו "ערכות על ערכות" כי הנה מצייר הוא לעצמו בעת הנאתו מן העוה"ז, את אפשרות העדר ההנאה ואי הכרתה לבוא עליו.

לאור דברים אלו ברור שהיה מקום להרהורים רבים אם לקבוע הלל והודאה לנס זה שקרה על ידי החשמונאים, ואם להמשיך קביעותו לדורות לאחר שראו אין שנענשו מרה על חטאם זה - בין אם נענשו משום שהעבירו נחלה משבט יהודה ולקחו בידם רסן המלוכה, ובין אם נענשו משום שבכלל לא היה להם למלון בהיותם כהנים משרתי עליון, והיה להם חק לעבוד את עבודת ה'.

התלבטות זו נמשכה שנה שלימה, ורק לשנה אחרת הכריעו את הכף כן לקבוע ימי חנוכה אלה לימי זכרון הנס הגדול שנעשה על ידי החשמונאים, שהיו סוף סוף צדיקים חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצוות מישראל!

רבים מן המפרשים יישבו בהסבר פשוט: בשנה הראשונה עדיין היו כואבים על צדן קרוביהם שנהרגו, ושיעור שכחה של מיתה הוא שנה, ומשום כך רק לשנה זאת, לאחר שהסתיימה שנת האבל, קבעו את ימי החנוכה לימי הלל והודאה.

The story of Chanukah revolves around two separate miracles. On the battlefield, a handful of brave Jewish warriors, led by Mattisyahu, defeated a huge, well-equipped Greek army. In the Beis HaMikdosh, a small crucible of oil that was only enough to burn for one evening, lasted in fact for eight until fresh, uncontaminated oil could be processed.

In tractate Shabbos (21b), our Sages base the perennial significance of Chanukah on the miracle of oil and ignore completely the wondrous events that occurred during the military engagement. However, in the Amidah and in birkas hamazon, we thank Hashem exclusively for the victory of "the few over the many" and neglect entirely the marvel that took place with the oil in the Temple. How do we explain this difference of emphasis? (see Emek Berochah).

Perhaps the answer lies in a question which our Sages pose, מאי חנוכה, which Rashi explains as meaning "Which miracle did our Sages intend to commemorate when they instituted the festival of Chanukah?" This question is pregnant with meaning. Our Rabbis knew that there were two distinct miracles to celebrate but not necessarily to commemorate in the future.

The military victory was witnessed by everyone and benefited the entire klal Yisroel. At the time, it was clearly recognised as the hand of God, but what would be in years to come? Since it involved human agency, there was always a danger that it would eventually be viewed as a victory brought about by the courage and strategy of the Jewish soldiers rather than by Divine intervention. To perpetuate such a mistaken view would be a chillul Hashem. On the other hand, the miracle of the oil was only seen by the kohanim in the Beis HaMikdosh and few Jews appreciated its value, but at least it would always be recognised as Divinely engineered and therefore could be memorialised without any risk. This was the dilemma faced by the Rabbis and expressed in the question מאי חנוכה.

In order to solve their problem our Sages decided to wait לשנה אחרת — they delayed their ruling for a year in order to take soundings twelve months after the victory, at which point they discovered what they had feared. By then, people were already beginning to overlook the Divine involvement and they recalled mainly the bravery and tactical strategy of Mattisyahu's family. Once this secular attitude became apparent — after only one year — the die was cast and our Rabbis immediately decided to perpetuate the marvel of the oil as the basis of Chanukah celebrations and thereby protect the honour of Hashem.

When, however, we say the *Amidah* and include a thanksgiving prayer on Chanukah, our Rabbis adopted a different attitude. The whole tenor of the *Amidah* is to approach Hashem in a spirit of humble supplication. We acknowledge our need to be given Divine help in every field of human activity and this tone is set by the opening request שפתי תפתח, "Please, Almighty, open my lips because without Your assistance, I cannot even articulate my requirements." In the *Seforno* (see *Seforno* on *Bamidbar* 22:28) we find that our power of speech is equated with that of Bilaam's ass. In other words, our capac-

ity to speak at any time is no less a miracle than that one occasion when an animal opened its mouth and enunciated its thoughts! We human beings also require constant help from the same Heavenly source in order to communicate. This entreaty is a prelude to the rest of the *Amidah* in which we plead for wisdom, livelihood, good health, and more, which only Hashem can provide.

21 Our Rabbis, therefore, felt that once a Jew stands before God and addresses Him in this suppliant mood, he can, on Chanukah, also mention the victory on the battlefield. In such a frame of mind there is no danger of attributing that success to human prowess — if we cannot even speak without Hashem's miraculous intervention, we certainly cannot win a battle against all natural odds without His support!

And the same logic applies to the text of our thanksgiving prayer. In *birchas hamazon*, the entire *benisiching* expresses our dependency on Hashem for daily sustenance, which only He can, and does, provide in good measure for all creatures. In this same mood of human inadequacy, we thank Him for helping "the few" to overcome "the many" on Chanukah. That military victory was a glorious miracle and must also be commemorated, but only when we are in the right humble spirit.

משנת רבי אהרן

ר קאל

25 סו

ד) אלא שנס חנוכה בא להורות לכל ישראל לדורות, לפני הגלות הארוך, שכ"פ יהיו מצבים כמו אלו שהיו אז בזמן החשמונאים, שהמנורה והנרות רומזים לתורה כידוע ואמרם ז"ל (ב"ב כה, ב) הרוצה שיחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום, וכתיב נמי (משלי ו, כ"ג) ותורה אור, וכידוע גם שמן הוא סמל האורה. והנה כל השפע בעולם הוא מהמקדש בין בחומר ובין ברוחניות, ויסוד הכל הוא השפעת התורה כידוע מענין הארון ובין הכרובים, והתפילה שייכת לזה, אכן ההשפעה צריכה להיות מב' הצדדים, מהנותן שהוא השפעת התורה בעצם מבית קה"ק, ונועדתי לך וגוי, אבל הרי צריך גם עמל מצד המקבלים, והנה מצד הארון הוא עצם ההשפעה מלמעלה שאין אנו משתתפים בה ובה אנו צריכים לסייעתא דשמיא, והמנורה הרומזת לתורה [ע"ש ברמב"ן שיש בה סוד נשגב] היא הקבלה מצידנו שאנו מרליקין אותה.

ה) וזה רמזו בנס פך השמן, שאפילו בדננות של מיעוט התורה [כמו שהיה גם אז ייבוי של מתיונים, בפרט בין העשירים והשרים], אם ימצא מקצת תורה בישראל בטהרה [ולזה אולי עשו הנס אף שטומאה דחיה בציבור], תתקיים התורה בנס בהשגחת השי"ת עד שתתכונן בעצם, וזהו מהבטחת כי לא תשכח מפי זרעו, וכמו שאמר ישעי הנביא

לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה

והעולם עומד ותמה: למה רק לשנה אחרת קבעום, ולא מיד לאחר הנצחון במלחמה ונס פך השמן?

הגאון רבי יוסף חיים, ריש גלותא דבבל, ביאר שאמנם בשנה הראשונה עשו שמונה ימים בהכרח, שהרי אז נעשה להם בכל יום הנס בשמן והיו מוכרחים לעשות כל יום כזה ליום טוב, אולם לשנה אחרת ראו חכמי הדור שאותה התארה שהיתה בשמים למעלה בשנה שעברה, שהיה בה הנס, חזרה ונתגלתה בשנה זו ואז הבינו כי מן השמים קבעו ימים אלו לאותה התארה בכל שנה, ולכן גם הם עשאוים ימים טובים למטה.

לפי זה, נוכל לפרש ש"קבעום" לא מתייחס לבית דין של מטה, אלא לבית דין של מעלה, מעין מה שנאמר בפורים "והימים האלה נזכרים ונעשים", ודרשו חז"ל: נזכרים למעלה ונעשים למטה, ואף כאן קבעום למעלה בגילוי התארה ועשאוים למטה ימים טובים בהלל והודאה.

23

375

ס ה

פעמי מועד חנוכה

אולם בזמן מרדכי ואסתר עדיין היתה הנבואה בישראל, ובכוחם הנבואי הם ידעו עובדה זו, ועל כן הודיעוה לכל וקבעו את הימים לימי פורים על-כך אמרו חז"ל (מגילה ז א): "קיימו וקבלו - קיימו למעלה מה שקבלו למטה" לאמור שמשמים ניתן אישור עקרוני לקביעתם של חכמי הדור ההוא. אכן, נס חנוכה התרחש לאחר שפסקה הנבואה מישראל ונסתם חזון אף על פי כן, גם בו תקף הכלל דלעיל, שזמנו של מועד זה שונה במהותו מסתם ימים. עיקרון זה לא היה ברור בשנה שבה אירע הנס, כי עדיין לא ידעו בוודאות האם הנס השאיר את רישומו בזמן או שמה הוא כבר חלף ועבר. רק לשנה האחרת, כאשר חכמי ישראל שבאותו דור הרגישו קדושה מיוחדת בימים אלו, הם התקינום וקבעום לימים טובים לדורות (עין "פרי צדיק" לחנוכה אות כז).

* כך פירש בעל "קדושת לוי" את נוסח הברכה "שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה" היינו שהזמן השתנה, ומאז השנה בה אירע הנס ועד עצם היום הזה, יש בכל שנה הארת קדושה מן הניסים שהיו אז, (עין "שפת אמת" לחנוכה תרל"א, ליל א). ה"קדושת לוי" כותב עוד שלפיכך תקנו חז"ל מועד לרגל הנצחון על היוונים, ולא על מפלת סנחריב או סיסרא, משום שחשו שנצחונות אלו לא הטביעו את חותמם בזמן, והארתם אינה מתגלה מידי שנה. בכך תתורץ תמיחה ה"בית יוסף" המפורסמת מדוע התקינו חכמים להדליק נרות שמונה ימים? הלא היה בפרך כדי להדליק ממנו לילה אחד, נמצא שהנס לא היה אלא שבעה ימים, שהרי ביום הראשון לא היה נס, ומדוע חוגגים אנו את החנוכה שמונה ימים?

תירוצים שונים נאמרו בנידון, אולם הסיכום העולה מכולם הוא שחכמי ישראל שבעת ההיא חשו שאכן ישנה קדושה בשמונה ימים, ועל כן קבעו את כולם למועד החנוכה. הוא שאמר הפייטן "בני בינה ימי שמונה קבעו". החכמים שהתבוננו במהות הזמן ומצאוהו מקדש שמונה ימים, אכן קבעו את כולם כמועד לדורות, (עין "שפת אמת", תרל"ג, ליל ב' ובלקושים דף לד, ע"ג).

24

חג לימי הגלות

* דוקא שוני בולט זה שבין חנוכה לשאר הימים הטובים, שכל המועדים נקבעו ונתקדשו בידי שמים ואילו חנוכה נקבע על ידי חכמי ישראל, הוא המבטא את הייחודיות שבחנוכה, שעליה אמרו שהיא מחוקת את ידי ישראל בתקופת הגלות.

יש בענין זה הארה נוספת. ימי החנוכה מחוקים ומעודדים את ישראל בגלותם, באשר מלכתחילה הם נתקנו באופן כזה ולמטרה זו. אמנם הנס עצמו אירע בזמן שבית המקדש עמד על מכונו, אולם חז"ל צפו ברוח קדשם שעתידים גם לבוא-זמנים קשים יותר, ועבורם במיוחד הותקן החנוכה במקור לעידוד ילהתחזקות, (עין "שפת אמת", תרל"ג, ליל ח', שהסביר על פי זה, מדוע אין נוהג בחנוכה הדין של ספיאק דיומא).

29.

והענין. דהנה שני הימים טובים חנוכה ופורים הם האחרונים מז' מצוות דרבנן, וכדאיתא ש"י חנוכה נשלם הכת"כ, שעולה כמנין תרי"ג מצוות דאורייתא וז' דרבנן. חז"ל תיקנו לישראל ימים טובים אלו אשר ילכו אותם לכל אורך הגלות. כי ראו איזו גלות ארוכה באה עליהם, וכמה סבל ויסורים הם עתידים לעבור בגלות הזאת, וכדי שיוכלו ישראל לשאת את מצוקת הגלות הארוכה והמרה, ולא יאבדו בה ח"ו, תקנו להם את חנוכה ופורים ששורשם אמונה ובטחון, שיאירו לישראל את אור האמונה והבטחון בכל המצבים הקשים וזמני חשכות העוברים על הפרט ועל הכלל. ובכת אמונת ובטחון יוכלו ישראל לשאת ולסבול את הכל.

וזה הבי' במש"כ המגן אברהם בהל' שבת, (ס"ט רצה), בטעם שכופלים את הפסוק אנוך ימים אשביעוהו ואראהו בישועתי כשואמרים מזמור יושב בסתר. כי כתוב בתשב"ץ, כשכופלין אותו יש בו ק"ל תיבות כמנין הכהני"ם, שכהני חשמונאי אמרו אותו במלחמה ונצחו. היינו שזה היה הנשק של החשמונאים, שיצאו למלחמה עם מזמור יושב בסתר בפיהם ובכותו נצחו. מזמור זה הנקרא שיר של פגעים הנהו בעצם שיר של בטחון, שכולו מיוסד על אמונה ובטחון, כמו שנאמר בתחלתו אומר לה מחסי ומצודתי אלקי אבטח בו. ובכל המזמור לא נזכרת שום זכות, כי אף שאין לו שום זכויות ואין לו מאומה במה לתלות, רק דבר אחד יש לו, אלקי אבטח בו, אוי כח הבטחון הוא כח בלתי מוגבל הפותח את כל שערי הצלה. כמו שנאמר בהמשך, כי הוא יצילך מפת יקוש וגו', כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, על כפי'ם ישאוך פן תגוף באבן רגלך, על שהל ופתן תדרוך תרמוס כפיר ותנין.

30 וזה היסוד של יהודי. ליהודי יש תורה שלמה ויש תרי"ג מצוות אך היסוד שלו הוא אמונה ובטחון. וכדאיתא בפרי הארץ (וירא) שכל הנסיונות של יהודי הם באמונה, מפני שזה היסוד. וכל המאבק עם קליפת זין היה בענין זה. היונים רצו לנתק את ישראל מהשורש, כפי שגזרו כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. ולעומת זה כאשר הקב"ה הושיע את ישראל היתה הישועה בענין זה עצמו, להראות שאפילו כאשר ישראל נמצאים במצב

שפל ביותר בחי' למטה מעשרה, קשורים הם להשי"ת ללא כל תנאי, ולא מפני שהם ראוים לכך לפי דרגתם, אלא מפני שאמרינן כי הקב"ה לא יששם ולא יעזבם וכרתם אב על בנים ירחמם. וכנגד מה שרצו היונים להתדיר שאין לכם חלק באלקי ישראל, נתגלה שאפילו במצב השפל ביותר יש לישראל חלק בהשי"ת.

ולשנה אחרת קבעו ועשאו ימים טובים. ואיתא בספ"ק מה טעם לא קבעו מיד יום טוב, מפני שלא ידעו אם האור תזור ומתחדש בכל שנה בזמן הזה, או שאין זו אלא הארה לשעתה. ולשנה אחרת בזמן הזה הרגישו שהתעוררה שוב המארה שהיתה בזמן הנס וידעו שהיא הארה נצחית, ואז קבעוהו ועשאוהו יום טוב. וכן מצינו בנס פורים

וידוע מה שכתוב בספרים הקדושים שהארות כל הימים טובים מתחדשים בכל שנה מחדש, וכן האור דימי החנוכה מתחדש בכל שנה, לכן ימים אלו הם ימי רצון גדולים מאד.

ומטעם זה קבעו חכמינו ז"ל מצות נרות חנוכה לדורות זכר לנס, אף שהיו הרבה ניסים לבני ישראל במשך הדורות ולא קבעו מחמתם יום טוב לדורות להודות על כך. אלא שקביעות המועדים וההודאה על הניסים, הם רק בניסים שהארתם מתחדשת בכל שנה ושנה, וכן כתב בספר קדושת לוי (קדושה ראשונה - חנוכה) לבאר דברי הגמרא (מסכת שבת דף כ"ג ע"ב) - לשנה אחרת קבעום ועשאו ימים טובים בהלל והודאה. וז"ל: וזהו לשנה אחרת עשאו ימים טובים וקבעום בהלל ובהודאה, כלומר שקבעו שאלו ההארות והנסים והחסדים יהיו תמיד, ובזה אנו ממשיכין ההארה תמיד בכל זמן וזה קבעום כלומר שקבעו אותם בכל דור ודור.

וכן כתב מן הרש"ש (כוונת זמניה) שכלל שנה ושנה בזמן שהיה הנס בימים ההם, מתעורר אותו הכח שהביא הנס בימים ההם.

27 ואפילו שבפועל בעולם הזה למטה, הנס אירע רק פעם אחת בדור ההוא, ולכאורה אין בו יותר צורך. מכל מקום בפנימיות הבריאה יש בו צורך, משום שבכל שנה ושנה בתקופה הזאת מתעוררת קליפת זין שהיא היפך הקדושה, והיא מכניסה לבני ישראל בפנימיות הלב וההורים של ריחוק מהשם יתברך, וכמו שאמרו כימים ההם - כתבו לכם על קרן השור אין לכם חלק באלוקי ישראל.

ואף שאדם לומד תורה ומקיים מצוות, עלול להיות שהאמונה אינה בהירה וברורה בלבו, ואף שמדבר על אמונה, הדיבורים אינם מאירים בלבו, שהרי כשאדם מביט על הבריאה ורואה את המתרחש בה, ונושא בלבו לתלות הקורה בה בסיבה גשמית, ואינו זוכר שהכל ממנו יתברך, הרי זה חסרון אמונה, והסתר זה נובע מקליפת זין אשר בקרבו.

28 השהות בעולם הזה יכולה לגשם האדם.

בספר מאור ושמש (לשביעי של פסח ד"ה וישב) כתב על כך שרואים בחורים צעירים שיש להם חיות נפלאה בעבודת הבורא, וככל שהאדם גדל ובה בשנים החיות יורדת ומתמעטת, והרי לכאורה היה צריך להיות להיפך, משום שאדם צעיר אינו מבין ומשיג את מציאות הבורא כראוי, שהרי לא למד הרבה תורה, ולא קנה הרבה ידיעות כנפשו, ואילו יהודי מבוגר יותר, כבר הספיק ללמוד ולהוסיף ידיעות והיה עליו לעבוד את הבורא בהתלהבות יתירה, ומדוע רואים להיפך. [נודאי שאין כוונתו אל אנשים גדולים עובדי השם, אלא אצל פשוטי העם כן הוא].

ומבאר המאור ושמש, שהעולם הזה הוא מגושם מאוד, וככל שאדם נמצא בעולם יותר זמן, הרי הוא נהיה יותר מגושם, לפיכך הצעירים שעדיין לא היו בעולם הזה הרבה, הם יותר מתלהבים לעבודת ה', כי לא הספיקו להתגשם כל כך. אבל הגדולים בשנים שכבר שהו בעולם הזה הרבה זמן, נעשו מגושמים יותר, וקשה להם יותר לאתלהב בעבודת הבורא.

שקבעו את היו"ט בשנה השניה, כי גם אז נסתפקו אם זו הארה נצחית או שאינה רק לשעתה. ורק לשנה הבאה נתברר להם שהיא הארה נצחית ומתעוררת בכל שנה מחדש. וכמו שבימים ההם המשכת ההארה היתה ע"י התעוררות הכהנים החשמונאים במדת הבסתחן, כך בכל שנה ושנה צריך יהודי לעורר מדה זו כדי להמשיך את האור של נס חנוכה שעשה לנו הקב"ה בימים ההם בזמן הזה. והו עיצומם של החגים חנוכה ופורים, השרשת אמונה צבטחון במצבים הכי קשים, כפי שהיה בימים ההם שהנסים היו במצב של ירידה ושפלות, שלפי השכל והטבע ולפי זכויותיהם לא היתה אפשרות של ישועה, ובכח האמונה והבסתחון נתקיים בהם שבשפלנו זכר לנו.

ומה"ט יש במצות נר חנוכה מהדרין ומהדרין מן המהדרין, שלא מצינו גדרים כאלו במצוות אחרות. מפני שבאמונה ובסתחון יש מדרגות לאין סוף, ושייך בזה הידורים ללא גבול. האמונה היא לעילא מכל דרגין ותחת כל דרגין. וכמו שאמר הבעש"ט הק', אחר כל מדרגתי והשגותי "בין איך א נאר און גלויב". ומן הק' מקוברין ז"ע אמר על מאחז"ל (תמיד כח). איווהי דרך ישרה שיבור לו האדם יחזיק באמונה יתירה, בכל המדות אין לו לאדם לעשות יותר מדרגתו, אבל באמונה יחזיק

34

בהרגשתם ובהבחנתם - את גודל השעה ואת משמעות הזמן.

- לו לא היו החשמונאים - מתבוננים - היה הנס עומד למקומו ושעתו. משהתבוננו - החשמונאים.
- משהפכו - לבני בינה.
- המשיכו את רגעי הנס - את שעת ההתעלות.
- משעה - לדורות.

לא די בכך.

ההתעלות שבאה - בעקבות הנס - לא רק שקבעה את 'הנס' לדורות. אלא, שהפכה את 'הימים עצמם' -

'לימים טובים של הלל ושל הודאה'.

לימים של התעלות, לימים - שניתן לראות בהם את חסדי השם, את נפלאותיו, ואת טובותיו.

ומעל הכל - לזכות על ידם - לקרבת האלוקים.

35

R. Belsky

During the time of the original Chanukah, wondrous miracles were performed for Klal Yisroel. The miraculous military victories of the Chashmonaim (Hasmoneans) and the miracle of the oil flask were the cause of great rejoicing; the Jews offered heartfelt thanksgiving in those days, but the power of the Chanukah lesson would have dissipated with each passing year. Chazal henceforth decreed Chanukah to be a time of joy and thanksgiving, to be celebrated every year. Chazal took the wondrous miracles of Chanukah and instilled them deeply within each Jew for all generations. By instituting the special liturgy for Chanukah in the Amidah (the silent standing prayer) and in Birkas Hamazon (Grace after meals), Chazal ensured that the essence of those miracles would never be lost. They set the radiance of the miracles of Chanukah into the Jewish year so that two thousand years later, the Jewish nation could continue to draw inspiration from those distant events. Chazal essentially took the shanim tovot, the good years, and preserved their blessings for all time.

tion to the Amidah and Birkas Hamazon on Chanukah contain the words, "in those days, at this time." The simple meaning of these words is that the miracles occurred at the same time of the calendar year that Chanukah falls, but the deeper meaning is that, until this day and in these very times, those same miracles are re-enacted for every Jew who performs the mitzvos of Chanukah according to how Chazal decreed. Indeed there are certain nusachim* that use the words "U'bizman hazeh," a small grammatical alteration that brings out this deeper idea, rendering the meaning as, "and at this time." In this way, the miracle of Chanukah is relived every year, and the original blessing is preserved for all Jews at all times. Thus, these words reflect the power of our Sages to preserve and harness the inspiration of Chanukah for the future.

*The combination of these four elements, Yom Tov, Hallel, Hoda'ah, and the mitzvah of candle lighting, encapsulated the influence of Chanukah, ensuring that the profound spiritual influence of these events be preserved year after year, allowing us to personally benefit from the power of the original miracles, until the arrival of our righteous Redeemer, may he arrive speedily in our days

ר' אהרן ח'ן

אור עולם

מהם לאדם, צריך הוא להודות. אך הנה עצם חובת ההודאה טעונה ביאור, מנין לנו שישנה חובה להודות?

תשובה לדבר, נמצא בתהלים בפרק הנ"ל, בפסוק החותם את הפרק - שנאמר:

'מי חכם וישמר אלה, ויתבוננו חסדי השם' [תהלים פק"ז, פמ"ג].

'מי חכם וישמור אלה' - שישים על לבו את אלה הדברים. ויתבוננו - הנבונים - 'חסדי השם' ונפלאותיו [אבן עזרא, שם].

תכונת "הבינה" היא זו - שעל ידה עומד האדם - על גודל השעה, ועל משמעות הזמן.

היא זו שגורמת לו - לאחוז את 'הרגע', - לשמור עליו מכל משמר, - ולנצור אותו לימים יבואו.

דרך תכונת 'הבינה' מבין האדם את משמעות 'השעה' ואת גודל 'הזמן'. וחש את הצורך - להודות ולהלל.

למדנו איפוא, - שתכונת "הבינה" - היא זו שמביאה לשמירה ונצירה - של הרגע השעה והזמן.

ומכאן ההדגש.

מועד החנוכה ארע ברגע ככל הרגעים, ברגע שאינו שונה מרגעים אחרים, ברגע - שכמותו רבים, שדרכם שיהיו נשכחים ואובדים.

לולא 'הבחנתם' של החשמונאים - היה רגע הנס נשכח ואובד. וורתו ולידתו של 'הרגע' - 'בבינת נבונים' - בתבונתם של החשמונאים -

The success of Chazal's incorporation of Chanukah into the yearly cycle of festivals is evidenced by the love and dedication the Jewish people have shown to the observance of Chanukah for over two thousand years. Indeed, the Rambam (Hilchos Chanukah 4:12) writes: "The mitzvah of the Chanukah light is most precious and a person must be careful to observe it and give thanks for the miracle." Jews are, to this day, exacting as to the most appropriate and beautiful ways to perform the mitzvah of lighting the candles. It is a time of great celebration, and, along with Purim, is one of the most precious legacies that Chazal have bequeathed to us. The greatest of the gifts that Chanukah has brought us is its reminder to us, every year anew, that the world is under the total hashgachah of HaKadosh Baruch Hu, that the bounds of nature are not eternal and unchangeable, and that there is never any place for despair, whatever our circumstances. Chanukah shows us that in the blink of an eye, the Ribbono Shel Olam can bring the most miraculous salvation upon us.

37 Chazal possessed the knowledge to harness the incredible energy of miracles for the good of the Jewish people throughout the ages. They took the wondrous events of Chanukah and Purim and gave us access to their wealth of blessing for all time. This is similar to the power that HaKadosh Baruch Hu instilled in the Torah, which, when studied, gives us direct access to the Bas Kol, the Divine voice, which emanates from Har Sinai for all time. This imbues us with the Yiras Shamayim that preserves our Torah knowledge.

That Chazal preserved the essence of these wonders for every generation is only one part of the process. We ourselves have to know

how to utilize the blessings our Sages have preserved. Although Yosef advised that the abundant grain should be stored away, the success of this undertaking wholly depended on the grain remaining fresh and edible. Despite our best efforts, without HaKadosh Baruch Hu's help, no undertaking can possibly succeed.

40 לכן עד שהגיעה השנה האחרת לא הולכנו לקבוע ליום טוב, כי האור האיר עדיין ונחרכה מעת הנס, ורק בשנה שאחריה קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, כדי להמשך על ידי ההלל והודאה עוד הפעם את אור הנס, עד שנה שאחריה צעת הדין. וכן נשנה הדבר בכל שנה ושנה כי החנוכה, שעל ידי מצות ההלל והודאה אשר אנו מקיימים, אנו ממשכין האור מחדש, והאור שנמשך פרה ורבה בכל השנה, ומתוספים מכחו עוד אוריות והשפעות טובות עד לשנה האחרת, כן הוא בכל שנה ושנה, מעת הנס עד היום הזה.

41 לכן מצות הלל והודאה אשר אנו מקיימים בחנוכה, אינה מצוה ליימי חנוכה בלבד, אלא שבתם הלל והודאה זו, יש בנסות להודות ולהלל לה' בכל ימות השנה, הן על ידי התפלות שאנו מתפללים בכל יום, והן על ידי מצות לימוד התורה, אשר בה אנו מהללים את שם ה' יתברך מכל היצורים.

42 הדברים האלה עלינו להתחזק להמשך כח ההלל והודאה של חנוכה על כל ימות השנה, שכל יום ויום

מאמר ג

הזכרנו דברי השלטי גיבורים שחנכה מרומנו בקרא לטבות טבח והבן, והנראה מזה כי חנוכה והאורות של חנוכה חלויין בהכנה, וכלל הכנה הראוי לימי החנוכה, יכולין לזרז האורות בימים אלו, ולא יהיו הכלים לקבלם.

איתא בגמרא מאי חנוכה וכו' דקו ולא מלאו אלא פך אחד של שמן, ידוע קו' הביי למה עשו חנוכה זכר לנס ח' ימים, ולא הי' הנס רק ו' ימים, ואיתא בספר דרך המלך (לעול חוכמת המלמידים) כי יש לדייק לי' הגמ' פך של שמן, הול'ל עם שמן או סתם פך שמן, רק הם מלאו פך ריק, פך שנמלא בחומם ובהוכחה שלא נטמאה, אבל לא הי' בו שמן, ונממלא שמן כל לילה מהח' ימים כדי שיהיו יכולין לקיים ההדלקה, ולכן איתא שלא הי' בו אלא להדליק יום אחד, כי אילו הי' בו להדליק יומה, לא הי' הנס צח' פעמים, רק באותו הפעם שנממלא, עיי' בספרו (עמ' ש"ט).

ובדברים אלו יש לימוד גדול בעצמות ימי החנוכה, האורות הם באים מלמעלה, האדם אינו מכין האור, רק הכלי להאיר שיהא ביכולת לחול בו האורות, כמו בהגם הי' נזרך לכלי טהור שיהא ביכולת הנס לחול, כן העבודה של ימי החנוכה היא להכין הכלים הריקים, אבל שיהיו כלים טהורים, לטהר הנשמה מכל סיג ופגם, ולטהר הגוף, כדי שיהא ביכולתו לקבל האורות הגדולים שיורדות בימי החנוכה.

קיו

עבודה

חנוכה

עבודת

39a

5 סדר האזן

6 בן אור הנס של חנוכה, לא היה גילוי אור זה לזכר, אלא מכח האור הזה נברצו עוד אורות, ונשפעו על בני ישראל עוד השפעות והתגלות אלהות, עד לשנה האחרת צנת הדין. וכמו שאמר הכתוב צמות הפסח (שמות יג) ושמרת את הפסח הזה למעודה מימים יוממה, ופירש המגיד הק' ממעורר ש'ע' כי בכל שנה על ידי מצות הפסח, אנו מעוררים אור הנס של יציאת מצרים, ואור זה מאיר עד חג הפסח של השנה האחרת, ועל דרך זה נמשך האור משנה אחת לחברתה, מעת שילאו בני ישראל ממצרים עד היום הזה, וחוה מימים ימימה, שהאור מתקיים לשנה זו עד לשנה האחרת צנת האור. כן צנע חנוכה, האור שירד צנת הנס האיר ונחרכה מיום אל יום, עד לשנה האחרת צנת הדין.

בגמרא (שבת כ"א:) לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה. כבר דקדקו המפרשים, למה המחזיקו עד לשנה אחרת, ולא קבעום ליו"ט חיכך בשעת הנס.

ויבואר על פי מה שאמר הכתוב (הפסח י"א) אור זרוע ללדיק ולישירי לב שמחה, פי' כמו כאשר זרעין זרע בארץ, הורע פרה ורבה, ומנמיח פירות הרבה יותר ממה שהזרע, כן כאשר מתגלה אור ללדיק, הרי זה בקרבו צנחית זרעה שפרה

ורבה, שמח האור הזה, נשפעים לו עוד אורות והשפעות טובות, וחוה אור זרוע ללדיק.